

## PARS PRO TOTO? MIT OLVASNAK A NYUGATI MAGYAROK?

KABDEBO, THOMAS

Becslések szerint Nyugaton közel egymillió magyarul értő ember él; ebből mintegy 1100 személy adta tudtunkra, hogy mit olvas anyanyelvén és hogyan vélekedik olvasmányai, választásai felől. Két ízben fordultunk körkérdésekkel Nyugaton élő magyar újságolvasókhoz, interjút készítettünk magyar családokkal, munkásokkal, könyvtárosokkal, könyvkereskedőkkel, kulturális csoportok vezetőivel, könyvkiadókkal, hogy a magyarok anyanyelvi olvasmányigényéről tájékozódhassunk.

*Első, 1977-es körkérdésünket* 7 magyar nyelvű nyugati lap közölte, s mi az ezekből beérkező válaszokat dolgoztuk fel és szélesítettük ki könyvtári adatok felvételével, interjúkkal, könyvkereskedések forgalmának tanulmányozásával. Így nyertünk közel 1000 adatot.

A *második, 1980-as kérdőívet kontrollnak* szántuk csupán; véleményt kértünk 100 embertől, hogy a két kérdőív közötti 3 évet tekintve felbecsülhessük az ízlés mozgásirányát. Talán érdemes megemlíteni, hogy egy harmadik felmérésre is készülünk: az angliai magyarok olvasási szokásait szeretnénk közelebbről megvizsgálni.

Bár figyelmünk eddig is sok elérhető és idevágó adatra kiterjedt, nem mernénk azt állítani, hogy akár az 1977-es felmérésünk, akár pedig az 1980-as kontroll több lenne egy úttörő kísérletnél. Képletesen: képzeljünk magunk elé egy hatalmas fát, a magyar nyelvi és irodalmi kultúra fáját, melynek egyik erőteljes ága a nyugati. Nos, vizsgálódásaink során ennek az ágnak csupán két gallyát vehettük alaposabban szemügyre, s amit most önöknek itt felvázolunk az e gallyaknak a keresztmetszete. Mindaz amit elmondunk való és igaz – de nyilvánvalóan nem a teljes valóság és nem a teljes igazság.

Az olvasás mint élettevékenység az óhazában nagyrészt és természetesen anyanyelvi. Nyugaton, a válaszok tanúsága szerint csak mintegy 45%-ra tehető a magyar anyanyelvi olvasmányok kiterjedtsége, s ebben benne van minden: az otthonról érkezett levélről Arany János episztoláján keresztül a vízumkitöltő lapok tanulmányozásáig. Mert hiába igyekeztünk leszűkíteni kérdéseinket az élő irodalom, közügy vagy általános ismeretek terére, a válaszolók többsége – mint ez a kitöltött kérdőívek „Megjegyzések” rovatából és a csatolt levelekből kiderült – makacs következetességgel az egész magyar kultúrához való viszonyát igyekezett sebtében föltérképezni. A múltat és a jelent, ahogy az olvasmányaiban megjelenik.

Az itthoni olvasó az útjelzésektől kezdve a barackosgombóc receptjéig mindent anyanyelvén kap, a magyar szó magyar szót követ, s magyar szöveg magyar szöveget serkent. A kinti olvasó szabad idejének egy részét az idegen nyelvű televízió és az idegen

nyelvű nyomtatványok árjában evezve tölti, s makacs következetességgel kell hogy ragaszkodjék magyar olvasmányai megszokott és szeretett szigeteihez. A kinti magyar olvasás ösztökéje és velejárója tehát a nyelvi ragaszkodás, a nyelvfenntartás.

Ebből a szempontból nézve szinte *mindegy* lehetne az olvasás tárgya, *ha az magyar nyelvű*: Petőfi versei, Pizskos Fred a kapitány, Nehéz Ferenc regényei, a Californiai Magyarság vagy a Kincses Kalendárium. Ha azonban azt nézzük, hogy az olvasmányoknak hasznos vagy szórakoztató időtöltés jellege és nyelvfenntartó szerepe mellett hírközlő, információszerző és esztétikai tartalma is van, akkor a részletek ugyancsak nagy érdekességgel bírnak.

A tárgykörök közül *legnépszerűbb a szépirodalom*. Ennek olvasása részben tudatos, részben ösztönös biztosíték arra, hogy a nyelv megtartása mellett a jó kifejező készség, a szépszerűség megtartására is van igény. (Közbevetőleg szeretném megjegyezni: bár igaz az, hogy nagy általánosságban az anyanyelv idegenben kopik, számolnunk kell a mikeselemani jelenséggel is, vagyis azzal, hogy egyedek, egyének magyarsága kint is fejlődhet, lombosodhat.) Míg élő íróinkat tekintve, akár neveket, akár pedig könyvcímeket nézünk, a külhoniak és az itthoniak között arány-egyenlőséget tehetünk, a mérleg nyelve az összképben – a klasszikusok miatt – az óhaza javára billen. Nevekké illusztrálva: a kinti olvasónak a tihanyi Illyés Gyula és a Londonban élő Cs. Szabó László egyaránt kedves; az itthoni Szabó Magda és Moldova György könyveit hasonló gyakorisággal forgatja, mint a Nyugaton élő Halász Péter vagy Vajda Albert írásait. És hogy egy harmadik, ezúttal a könnyű, szórakoztató irodalomból vett példát hozzak: a pesti Berkesi András és az Amerikában élő Kennedy Klára – alias Claire Kenneth – szintén párhuzamba állítható, mert mennyiségileg, minőségileg hasonló típusú olvasóigényt elégít ki.

Természetesen nem arról van szó, hogy ugyanaz az olvasó teljes körültekintéssel felhabzsol mindent a londoni Határ Győzőtől a pesti Mészöly Miklósig. Van aki csak otthonit olvas, mert az olcsóbb, azt hozzák a rokonok, vagy mert eddig teljesen elkerülte a nyugati szármánnyal való kapcsolatot. És van ki csak Nyugaton kiadott könyvet olvas, mert erőszakkal el akarja kerülni az otthon minden élő üzenetét – főleg félelemből, védekezésből. Egységes azonban a Jókai, Gárdonyi regények, a Petőfi versek utáni vágy, és pesti kollegáim hazai felméréseit nézegetve, a kinti magyar ízlés ezen a ponton az itthoni ízléssel megegyezik.

A harmadik témakör az igen tág értelemben vett *történelem*. Olvasóink tudásigénye a magyar múltira vonatkozóan feltűnően nagy, felöleli a politikai történelemtől kezdve a mitológiába vesző őstörténetig mindazt, amit kiadók itthon vagy odakint produkálnak. A témák között első helyen az 1956-os magyar események állnak, s ezt követően – egyforma arányban – az 1848-as szabadságharc és a törökvilág kora Magyarországon. Ha ide számítom a történelmi regényeket és az amatőr nyelvészkedéssel átszótt mitologizálást is, akkor a fenti témák riválisa a sumérkodás. Hozzá kell tennem, hogy mindemellett az 1980-as kontroll László Gyula őstörténeti könyveinek előretörésére mutat. *Összegezve*: a témaválasztásoknál látszólag két ellentétes igény jelentkezik: az egyik az átélt, megtapasztalt valóság még alaposabb, vagy a megtanult történelem még pontosabb megismerése, a másik pedig – az ellenpóluson – a valóságtól való elvonatkoztatása.

Nyugaton a magyar szépirodalmi könyvsikerek Márai nevét, a politikai könyvsikerek Gábor Áronét fémjelzik. Van azonban egy harmadik típusú könyvsiker is, az életrajzé, ahol a témák és a tárgykörök szabadon keveredhetnek. 1977-ben Mindszenty önéletrajzát, 1980-ban Méray Tibornak Nagy Imréről írt életrajzát olvasták legtöbben. Nem sokkal utánuk következik egy régi színésznő-író, Megyeri Sári önéletrajza, s 1980-ban Szász Bélának a Rajk perről írt, második kiadású könyve.

A gyakoriság, éppen a népszerűségben második helyen álló politikában nem jelent feltétlenül tartósságot, mint ahogy a népszerűség csökkenése nem jelenti a tárgykörből való kiábrándulást. A Mindszenty olvasók száma 3 év alatt alaposan lecsökkent, de a vallásos témák iránti érdeklődés, ha a kontroll irányának hihetünk, növekedett. Egyébként külön is érdemes lenne tanulmányozni a vallás nyelv és kultúraőrző szerepét idegenben.

Az összes tárgykör felvetítése helyett vessünk egy hosszabb pillantást az olvasók óvatosan kezelendő kategóriáira. Sokhelyütt a számok kommentár nélkül ékesebben beszélnek; a munkásolvasóról azonban, aki felmérésünkben kisebbségként szerepel, szeretnénk néhány külön szót ejteni.

A kérdőíveken túlmenően úgynevezett mélyinterjúkkal közelítettem meg angliai magyar munkásolvasókat. A 18 olvasótól nyert adatokat az itthoni szociológus író, László-Bencsik Sándor: *Történelem alulnézetben* című kötetében leírt csomagolóbrigád adataival is összevettem. Természetesen nekem egy 18 tagú brigád helyett Anglia különböző területein élő munkásokkal kellett beszélnem. Az adatokhoz (ld. a 34. oldalon lévő táblázatot – a szerk.) a következőket szeretném fűzni: a két statisztikát összevetve a hasonlóságok szembetűnőbbek a különbségeknél. A legmeglepőbb eltérésnek az látszik, hogy a kint élő magyar munkás nem olvas ponyvát. Helyesbítenünk kell ezt a benyomást: magyar ponyva helyett helybeli ponyvát olvas, de erre nem volt rovatunk. A válaszokból az sem derül ki, hogy „mennyi időt tölt naponta olvasással” a kérdezett. Nem volt merszünk következetesen föltenni ezt a kérdést. Kiegészítő kérdéseinkre kapott válaszokból kiviláglik azonban az, hogy amikor a környezet egyöntetűen angol, az olvasmányok szintén azok. A magyar társ vagy a közeli klub ösztönzőleg hat: magyar újságok forognak közkezen, magyar könyvek kerülnek „forgalomba”, mert ami tetszik, azt kézzel kézre adják. Az „olvas magyar könyvet?” rovatba azok a nevek, könyvcímek foglaltattak, melyeket a válaszoló mint érdeklődésének vagy ízlésének legjellemzőbbjeit jelölt meg. Legtöbb kérdezett nem adta jelét annak, hogy a nyugati magyar irodalomból bármit is ismerne, s csupán egyikőjük említett kinti szerzőt, Lajossy Sándort.

Válaszolóink közül – a megvizsgált olvasótábor egészét véve alapul – csupán 15% számítható fizikai munkásnak. Egy ausztriai barátunk, aki az ottani magyarokról ír szociográfiát, s aki százalékarányban jóval több munkás-adatot dolgozott föl, a mi általános átlagunktól igen eltérő summázással kommentálta a magyarul olvasást, saját, ausztriai magyarjai körében. Szerinte az ausztriai magyarok olvasmányai közt csupán 15% a magyar nyelvű, s az olvasott írásműveknek 80%-át Magyarországon adták ki. Körükben legnépszerűbb a politika, kedvelt íróik közül legelől Jókai és Gárdonyi áll. Sajtórendjük a következőnek tűnik: 1. Magyar Hírek, 2. Magyar Hiradó (amíg ez Bécsben rendszeresen megjelent), 3. Nemzetőr. Környezetükben a legolvasottabb könyvek közé tartozik

## 2 x 18 munkásolvasó összehasonlítási táblázata

## 1. László-Bencsik export-csomagoló brigádja, 1960-as évek vége

Mennyi időt tölt naponta olvasással?	Havonta hány forintot költ könyvre?	Hány könyve van?
1 –	–	4 (imádságos, énekes könyv)
2 5 perc	–	30 (ponyva, útleírás)
3 25 perc	15	110 (szépirodalom)
4 –	–	12 (gyerekkönyv, ponyva)
5 25 perc	10	110 (háború előtti könyvek)
6 50 perc	5	48 (vegyes)
7 20 perc	5	60 (sport)
8 15 perc	20	90 (vegyes)
9 –	–	5 (gyerekkönyvek)
10 –	–	4
11 –	–	20 (ponyva)
12 10 perc	–	15 (történelmi regények)
13 20 perc	–	7 (kölcsonvett könnyű irodalom)
14 –	–	6
15 35 perc	20	42 (vegyes)
16 5 perc	–	2 (és pár kölcsönkönyv)
17 35 perc	10	25 (magyar klasszikusok)
18 45 perc	30	500 (jól felszerelt kis könyvtár)

## 2. Magyar munkások Angliában, 1977-ben

Foglalkozás	olvas magyar könyvet?	mit költ évente magyar nyomdatermekre?	Hány könyve van? (nemcsak magyar)?
1 csavargári munkás	igen	5– 6	15– 20
2 bányász (nőtlen)	nem (de Lúdas Matyi-t)	–	–
3 bányász (nőtlen)	nem (de Élet és Tudomány-t)	–	3
4 művezető	igen (szakkönyv, zene)	50	300
5 műszerész	igen (Honthy Hanna)	30	70– 80
6 borbély	igen (Magyar Hírek)	8–10	25– 30
7 lakatos	igen (Lajossy Sándor)	15–20	40– 45
8 kőműves	igen (gyerekkönyv)	6– 8	20
9 kőművestanonc (nőtlen)	nem (csak angolul)	–	–
10 kisiparos	igen (Szabó Magda)	20	100–120
11 útépítő (nőtlen)	nem (de Népsport-ot)	–	–
12 útépítő (nőtlen)	nem (angol újságot)	–	–
13 szövő (hajadon)	igen (Nők Lapja, József A.)	3– 4	25– 30
14 szövő (gépkezelő)	igen (Petőfi, Népsport)	5	18– 20
15 autógyár	igen (Moldova, Berkesi)	6– 8	25– 30
16 autógyár	igen (Móricz, Élet és Tud.)	15	60– 80
17 órás (alkalmazott)	igen (Arany János)	10	50
18 asztalos	igen (Biblia)	4– 5	20– 25

Sütő András Anyám könnyű álmot ígér című lírai szociográfiája és Mindszenty Napló-ja.

Visszatérve a felmérés egészéhez: minden lehetséges felosztásnál felmerül legalább két kézenfekvőnek ígérkező kategória. Az egyik a kivándorlást korszakolja, a másik az olvasók életkorát hasonlítja össze.

Az elsőből egyetlen részlettanulmányt készítettünk: három olvasócsoporthoz, az 1930-as évtizedben, az 1940-es évtizedben és az 1956-ban kivándoroltak válaszait hasonlítottuk össze. A levonható tanulságok közül a legelső az volt, hogy a klasszikusoktól eltekintve minden nemzedék saját írói iránt a legfogékonyabb. Példákkal élve: Kosztolányi és társai a harmincasoknál, Szerb Antal és generációja a negyveneseknél, József Attila és kortársai, a mindenütt előforduló Illyés, Moldova, Konrád, Mészöly az ötvenhatosoknál. A legkésőbbieket mintha jobban érdekelné a tudomány és a technika, a negyvenes évek generációját egy csöppel jobban a vallás, a történelem, a mitológia. A legkorábban kijöttek közül nem egy csaknem teljesen leszokott a magyarul olvasásról. Többen csupán 1%-ban olvasnak magyarul, saját becslésük szerint.

Amikor azonban életkoruk szerint csoportosítunk – akár találmányra válogatva ki a helyeket – mondjuk 50 olvasót, rögvest eltérő következtetésekre juthatunk. A legöregebbek jelentős hányada csak magyarul olvas. A legfiatalabbak egy része, ha magyarul olvas, látszólag minden téma iránt érdeklődik. A fiatalok másik része – megjegyzem olvasóink közül nem akadt túl sok fiatal – vizsgaanyagot, üdülő és cserkész táborok irodalmát fürkészi. A középkorúak meghatározhatatlanok. Nekünk legalábbis nem sikerült.

A felismerhető jelenségek közül a nyugati olvasók körében egyik legszembetűnőbb a regionalizmus, a regionális olvasás. Ez azt jelenti, hogy az amerikai magyar olvasó részrehajló azok felé, akik a körötte lévő újságokat, folyóiratokat szerkesztik, akik klubestjein megjelennek. Továbbá, ezeknek az amerikai magyar, vagy ausztráliai magyar íróknak az írásaiban visszhangot talál az olvasó saját helyhez kötött élményeire, panaszaira is. Elmondhatjuk, hogy az általános népszerűségnek örvendő *Nemzetőr*, *Irodalmi Újság* és *Új Látóhatár* mellett a regionális népszerűséget kivívó lapok, a *Kanadai Magyarság*, a *New York-i–Torontó-i Magyar Élet* egyben azokat az írókat is népszerűsítették, akik Európában alig ismertek: Wass Albertet, Fűry Lajost, Nehéz Ferencet. A regionalizmus másik kiváló példája az ausztráliai magyar telep, magyar klub, magyar lap és magyar kiadó köré tömörülő írók, olvasók és előfizetők Dezséry András által szervezett vándorkönyvtár sorozata.

Az 1980-as kontrollból úgy tűnik, hogy a regionalizmuson túl és közvetlenül a kinti internacionális lapok, tehát a *Nemzetőr*, az *Irodalmi Újság* és az *Új Látóhatár* mögött népszerűségben felzárkózott a *Magyar Hírek*. Nem kizárólagos, hanem eklektikus olvasásra kell gondolni: ebből is, abból is egy kicsit. Néha viszont: mindegyiket, csak magyarul olvassák. Néha egyiket sem, csak a keresztretjtvényt.

Az ízlés alakulását nyugati magyar körökben döntőbben befolyásolja a személyi kapcsolat, mint itthon. Könyvkereskedőkön keresztül a nyugati magyar író könyveinek csak kisebb hányadát adja el – kivételt képeznek a sikerkönyvek, mint pl. Erdély változása Illyés Elemértől vagy a Márai könyvek, melyeket az író nevének patinája ad el,

s az olvasó – vagy leendő olvasó – magyar módra nyomban a kérdések kereszttüzebe veszi az író.

Az írók felé kifejezett, kinyilvánított igény megoszlik. *Ki-ki a maga szintjén*, Kennedy Klára vagy Halász Péter könyvek képviselik legjobban ezt az olvasószintben is különböző igényt, s annak beteljesítését, de az emberek többsége szeretne saját kinti életéről magyarul olvasni. Ugyanannyian és sokszor ugyanazok – hisz az érdeklődések átfedik egymást – az otthoni élet alakulását kísérik figyelemmel. A magyarul olvasott magyarországi nyomdatermékeknek nemcsak a nyelve, hanem, kis kivétellel az információtartalma is magyar. Az említett történelem, politika és irodalom mellett a humor, a sport és a divat ha magyar nyelvű, akkor főleg magyar is.

Egy másik érdekes jelenség – melyre 1977-ben csak felfigyelhettünk, ám későbbi kontrollunkból jobban kiviláglott – a költészet fokozatos háttérbe szorulása a próza mögött. Amikor közelebről megvizsgáltuk Illyés Gyula és Cs. Szabó László népszerűségét, azt láthattuk, hogy az olvasók mindkettőben a prózaírókat keresik inkább, mely Cs. Szabónál nem meglepő, Illyésnél annál inkább. Népszerűségüket továbbá az magyarázza, hogy számukra félreérthetetlenül a legfontosabb téma a magyarság. Annak mindenképpen, kisebbségbeni megőrzése Illyésnél, annak európaisága és kultúrfejlődése Cs. Szabónál. De a próza hódítása úgy is jelentkezik, hogy mai hazai írások felé fordulva, például Szabó Magda, Moldova, Passuth, Konrád, Mészöly, Karinthy Ferenc, Ottlik és Örkény mellett csupán három költő: Pilinszky, Weöres és Nagy László szerepel a kedvencek között. Voltak akik azt is megjegyezték, hogy korunk kívánalmainak megfelelően az ember a széppróza mellett annyi értekező prózát olvas, amennyi külön, mennyiségben, de hatásban is túlszárnyalja a lírát. Érdekes lenne tudni, hogy mi a helyzet e téren itthon.

Az 1980-as véleménykérő kontroll két érdekes eredménye, mely az ízlés iránytűjének apróbb elhajlását is mutatja, az Erdély iránti érdeklődés megnövekedése és a humor további előretörése. Az első abban nyilvánul meg, hogy a könyvkereskedők polcairól elkelnek az erdélyi könyvek, akár Bukarestben, Kolozsvárott, Chicagóban vagy Münchenben adták volt ki azokat, hogy az erdélyi vagy erdélyi származású írók és költők: Sütő, Páskándi, Kányádi, Farkas Árpád, Illyés Elemér és az Amerikában élő Wass Albert könyvei, cikkei újranyomatnak lapokban, folyóiratokban, hogy a kinti újságok olvasókat is megszólaltató rovatában az erdélyiek dominálnak. A nyugati olvasó – több válaszolónk megjegyzéseiből látjuk – a kisebbségi magyarság nyelvhez és kultúrához való ragaszkodásával érzésközösséget, sorsközösséget vállal.

A humor előretörése azzal mérhető le, hogy a kontrollban sokkal gyakrabban találkozzunk humoristák neveivel, könyveiknek címeivel, mint az eredeti kérdőívre adott válaszokban, valamint azzal, hogy a könyvkereskedők szerint a Lúdas Matyi c. újság és Vajda Albert könyvalakban megjelenő humoreszkjei a legkeresettebb olvasmányok között vannak. A bárhol élő magyar humoristák közül a nyugati magyar olvasó számára Vajda nemcsak a legnépszerűbb humorista, hanem az 1980-as kontroll szerint egyike a legnépszerűbb élő magyar íróknak is. Az ausztráliai Ruttkay Arnold olvasótábora most kezdi legyőzni a „régión és provinciát”: Európában, Amerikában is kezdik ismerni. Az azonos névből és az azt követő rövid válaszokból megállapíthatatlan, hogy hányan gondolnak a pesti Mikes Györgyre és hányan a londonira, annyi azonban bizonyos, hogy együttesen

és külön-külön is olvasottak és kedveltek. És végül: kint sem és ma sem csökken P. Howard, azaz Rejtő Jenő könyveinek népszerűsége. Ahány magyar könyveket tartalmazó közművelődési könyvtárt, sőt, nagyobb klub-könyvgyűjteményt sikerült megnéznünk, annyiszor találkoztunk P. Howard könyveivel, illetve a katalóguscédulán a nevével, mert a könyvet kikölcsönözték. Egy alkalommal Rejtő két könyvének angolra fordított változatát pillantottuk meg. „Angol barátaink számára”, jegyzete meg a könyvtáros.

A sok szerteágazó témaszál mellett rövidre szabott időnkben csupán kettőre keríthetünk még sort.

Az egyik az újdonságok jelzése az ízlés alakulásában. A sajtótermékek közül, úgy tetszik, a már említett Lúdas Matyi és a Magyar Hírek mellett a Nők Lapja az Élet és Tudomány, valamint a Füles felzárkózott az élcsoporthoz. Olyan lapok, amelyek általános ismereteket szolgáltatnak vagy serkentenek, esetleg szórakoztatva tanítanak. Az irodalomkedvelők körében a vezető klasszikusok listája kibővült Kosztolányi, Karinthy, Krúdy, Déry nevével. (Adataink szerint Déryt ma viszonylag többen olvassák Nyugaton, mint életének utolsó éveiben.) A kinti költők közül abszolút az élre tört Faludy György. Határ Győző olvasótábora növekszik, még akkor is, ha műfajt vált. Új sikerkönyv a könyveseknél a kinti Kovács Imre memoárja, míg az otthoni írók közül egyre gyakrabban olvasottak Galgóczy Erzsébet, Eszterházy Péter, Szilvási Lajos prózai művei és Csoóri Sándor versei.

Összefoglalóm összefoglalója helyett egy különálló mozaikkal búcsúznék. Az év elején meglátogattam egy angliai magyar családot és elbeszélgettem velük mindennapi olvasmányaikról. Az apa 45 év körüli kőművesből építőmesterré, kisvállalkozóvá lett. Angolul rendszeresen olvassa a helybeli esti újságot, éjjeliszekrényén könyv is volt: a Derbyről szól, angolul. Kapja és olvassa a Magyar Híreket, valamint az Életünk című katolikus magyar híradót. Egyiket sem olvassa el, mindkettőbe belekukkant. Az utóbbi években olvasott Petőfi verseket (ajándékkönyv hazulról) és Berkesi Andrástól több regényt. Egyébre nem futja kevés szabad idejéből, mikor is házilag bort készít, meg televíziózik. Az anya háztartásbeli, 42 éves. Elolvassa az Életünk, a Magyar Hírek s a neki járó Nők Lapja és a „Lúdas” legnagyobb részét. Könyvet nem olvas, kivételt képez a Simple Accounting c. angol kézikönyvecske. A négy gyerek közül a két fiatalabbal nem sikerült találkoznom. Az idősebbik fiú 23 éves, teherautósofőr. Több gyerekkori magyar mesekönyvet őriz, ezeket nagyanyja olvasgatta föl neki amíg élt. Egyéb magyar könyvei Budapestről, Balatonról és Magyarországról szóló kalauzok. Rendszeresen csak angolul olvas, egy autóversenyző hetilapot, valamint a vitorlázásról szóló könyveket, cikkeket. Folyékonyan, de hibásan beszél magyarul. Az idősebbik lány húsz éves, könyvkötészetben dolgozik. Az anyja magyar nyelvű lapjait forgatja, és járat magának egy angol divatlapot. Főleg szöveges képeskönyveket olvas angolul. Magyarul tökéletesen ért, de ritkán beszél. A szülők kétszer voltak itthon 1956 óta. A nagyobbik fiú idén angol barátnőjével a Balatonra készül.

Talán ez is *pars pro toto*, kérdőjellel. Nem tudom, szól-e a rész az egész nevében, mint ahogy abban sem lehetek biztos adataim átlaga jellemző-e a kinti magyarság egészére vagy akár átlagára. Annyi azonban bizonyos, hogy a Nyugat rétegződő és többkultúrájú társadalmában olvasóinknak a gyökereikhez való ragaszkodásáról győződhattunk meg. De az előadást indító kérdőjel csak ott van, csak ott marad.

## Kérdés-felelet a magyar anyanyelvi olvasásról Nyugaton

1977

## (1) Milyen magyar könyveket olvasott az elmúlt hónapokban?

- 10% Emlékirataim – Mindszenty J.  
 8% Föld, föld – Márai S.  
 7% Erősítő – Márai S.  
 6% Gulág – Szolzsenyicin  
 5% Én is voltam... – Megyery S.  
 Erdély változása – Illyés E.  
 Kedves Bópeer...! – Déry T.  
 Koportos – Balázs J.  
 Magyar Odisszeuszok – Kabdebó T.  
 Szent Imre induló – Moldova Gy.  
 Tiszteljük egymás idegbaját – Vajda A.
- 4% Aranyecset – Dallos S.  
 Áthallások – Weöres S.  
 Az Antikrisztus itt járt közöttünk – Oláh D.  
 Az elveszett alkotmány – Nagy K.  
 Az embertől keletre – Gábor Á.  
 Burgenland – Juhász L.  
 Határsávok – Thinsz G.  
 Római muzsika – Cs. Szabó L.  
 Síró-nevető – Határ Gy.  
 Vallomás – Nyisztor Z.
- 3% Anyám könnyű álmot ígér – Sütő A.  
 Emlékirataim – Horthy M.

## (2) A fentebb közölt lista ellenpárja, az olvasott művek gyakorisága helyett, alább, az írók neveinek előfordulását veszi alapul (az egyes művek százalékaránya a zárójelbe iktatott szám):

- 20% Márai Sándor (Föld, föld 8, Erősítő 7)  
 17% Krúdy Gyula (Szindbád 3)  
 15% Passuth László  
 13% Illyés Gyula (Hunok Párizsban 2, Kháron ladikján 2, Puszták népe 2)  
 Gábor Áron (Az embertől keletre 4)  
 11% Déry Tibor (Kedves Bópeer...!5)  
 Moldova György (Szent Imre induló 5)  
 Mindszenty József (Emlékirataim 10)  
 9% Cs. Szabó László (Római muzsika 4)  
 8% Határ Győző (Síró-nevető 4)  
 Kabdebó Tamás (Magyar Odisszeuszok 5)  
 Wass Albert (Kard és kasza 3)  
 7% Móricz Zsigmond  
 Sütő András (Anyám könnyű álmot ígér)  
 6% Balázs J. (Koportos 5)  
 Csonka Emil (Zita története 3)  
 5% Szabó Magda  
 Szolzsenyicin (Gulag 6)  
 Vajda Albert (Tiszteljük egymás idegbaját 5)  
 Dallos Sándor (Aranyecset 4)

Fekete István (Ballagó idő 2)  
 Jókai Mór  
 József Attila  
 Juhász László (Burgenland 4)  
 Karinthy Frigyes (Így írtok ti 3)  
 Megyery Sári (Én is voltam jávorfácska 5)  
 Petőfi Sándor  
 Szerb Antal (A magyar irodalom története 2)  
 Weöres Sándor (Áthallások 4)

*(3) Milyen magyar újságot (folyóiratot és más nyomdaterméket) olvas rendszeresen?*

44% Nemzetőr  
 43% Irodalmi Újság  
 27% Új Látóhatár  
 16% Kortárs  
 15% Magyar Híradó (Bécs)  
 14% Képes Magyar Világhíradó  
 12% Lúdas Matyi  
 Magyar Élet  
 11% Magyar Élet (Torontó)  
 Magyar Élet (Torontó és New York)  
 Élet és Irodalom  
 Kanadai Magyarország  
 Új Európa  
 10% Magyar Nemzet  
 Nők Lapja  
 Valóság  
 8% Élet és Tudomány  
 7% Látóhatár  
 Magyar Hírek  
 6% Californiai Magyarország  
 Hídfő  
 Katolikus Magyarok Vasárnapja  
 Új Világ  
 5% Itt-ott  
 Kanadai Magyar Újság  
 Korunk (Kolozsvár)  
 Nagyvilág  
 4% Délamerikai Magyar Hírlap

*(4) Az élő magyar írók közül – akár magyarul írt területeken, akár Nyugaton, kiket olvas legszívesebben?*

33% NEM FELELT, ILLETVE TÉVESEN FELELT A KÉRDÉSRE  
 21% Cs. Szabó László  
 20% Illyés Gyula  
 15% Márai Sándor  
 13% Passuth László, Wass Albert  
 11% Moldova György  
 10% Sütő András, Szabó Magda

*(5) A magyarul olvasók érdeklődésének iránya:*

71%	szépirodalom
54%	általános ismeretek – összetett kategória
43%	politika
39%	történelem (őstörténet) életírás
28%	humor
13%	vallás
9%	könnyű olvasmányok
8%	tudomány-technika
7%	földrajz – útleírás – felfedezés
6%	hobby (főleg sport)
5%	képzőművészet – műtörténet zene
1%	antropológia archeológia

*(6) Milyen arányban oszlik meg a magyar, illetve a külföldi nyelveken való olvasása?*

50%	külföldi nyelveken
40%	magyarul
10%	nem felelt a kérdésre

*(7) Melyik országban él?*

33%	Egyesült Államok
13%	Németország
10%	Kanada, Svájc
6%	Brazília
4%	Hollandia, Nagy-Britannia
2%	Olaszország, Svédország
2%	Ausztria, Franciaország
1%	Ausztrália, Belgium, Izrael
0,5%	Argentína, Chile
8%	Egyéb

*(8) Mi a foglalkozása?*

21%	tisztviselő, állami alkalmazott
20%	diplomás – diplomát kívánó szakmában
15%	dolgozó iparos – szakmunkás – segédmunkás
10%	<b>NEM FELELT A KÉRDÉSRE</b>
10%	kereskedő, üzletember
9%	háztartásbeli
7%	diák: közép-, főiskolai, vagy első diplomás
7%	nyugdíjas
1%	diáknak, illetve állásnélkülinek is tekinthető

*(9) Kérjük aláhúzni az évtizedet, amelyben született:*

35%	1930
30%	1920
19%	1940
6%	1950